

НЕПОКОРА ЯК ВІЙСЬКОВЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ВОЄННИМИ ЗЛОЧИНАМИ

УДК 344.13

DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlchsjournal-2024-11.05>

СВІТЛАНА ЗАДОРЖНА

доктор юридичних наук, професор

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна

ORCID: 0000-0003-2681-7855

АННА ПАВЛЮК

студентка 4-го курсу юридичного факультету

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна

Анотація. Актуальність теми зумовлена необхідністю розгляду питання щодо особливостей значення непокори як кримінального правопорушення в умовах правового режиму воєнного стану в Україні й окреслення специфіки кваліфікації цього злочину. Розмежовано поняття воєнних і військових злочинів. Охарактеризовано обмеження щодо можливості притягнення до відповідальності та наголошено на необхідності врахування всіх обставин справи в Україні в умовах воєнного стану. Зазначено, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 поняття «злочин» було замінено на словосполучення «кримінальне правопорушення». Мета статті полягає у розкритті правової природи складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 402 Кримінального кодексу України. Досягнення окресленої мети стало можливим завдяки використанню комплексу методів наукового пізнання, зокрема філософських, загальнонаукових і спеціальних на основі синтезу, аналізу, індукції та дедукції. Наголошено на необхідності дотримання балансу між потребами ефективного розслідування та дотриманням прав людини. Проаналізовано та відмежовано ситуації вчинення особою кримінального правопорушення, передбаченого статтею 402 КК України, від легітимного захисту військовослужбовцем своїх прав. Зроблено висновок щодо актуальності протидії кримінально-протиправним проявам проти військової дисципліни для України в умовах воєнного стану та їх зв'язку з воєнними злочинами. За результатами проведеного дослідження з метою уникнення в майбутньому будь-яких розходжень у правозастосовчих підходах висловлено окремі пропозиції стосовно належного врегулювання питання врахування міжнародних принципів і стандартів для достовірної кваліфікації, підвищення ефективності розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності.

Ключові слова: міжнародне гуманітарне право, права людини, непокора, невиконання наказу, кримінальна відповідальність, воєнний стан.

DISOBEDIENCE AS A MILITARY CRIMINAL OFFENSE: PROBLEMS OF QUALIFICATION AND INTERACTION WITH WAR CRIMES

UDC 344.13

DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlchsjournal-2024-11.05>

SVITLANA ZADOROZHNA

Doctor of Juridical Sciences, Professor

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

ORCID: 0000-0003-2681-7855

ANNA PAVLYUK

4th year Student of the Faculty of Law

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

Abstract. The topicality of the topic is due to the need to consider the issue of the specifics of the meaning of disobedience as a criminal offense in the conditions of the legal regime of martial law in Ukraine and outline the specifics of the qualification of this crime. The concepts of war and war crimes are delimited. The limitations on the possibility of prosecution are characterized and the need to take into account all the circumstances of the case in Ukraine under martial law is emphasized. It is noted that by the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Simplification of Pretrial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses" dated November 22, 2018, the concept of "crime" was replaced by the phrase "criminal offense". The purpose of the article is to reveal the legal nature of the composition of the criminal offense provided for in Art. 402 of the Criminal Code of Ukraine. Achieving the outlined goal became possible thanks to the use of a complex of methods of scientific knowledge, in particular, philosophical, general scientific and special ones based on synthesis, analysis, induction and deduction. The need to maintain a balance between the needs of an effective investigation and the observance of human rights was emphasized. The situation of a person committing a criminal offense provided for in Article 402 of the Criminal Code of Ukraine from the legitimate defense of his rights by a military serviceman was analyzed and distinguished. A conclusion was made regarding the relevance of combating criminal and illegal manifestations against military discipline for Ukraine in the conditions of martial law and their connection with war crimes. According to the results of the conducted research, in order to avoid any discrepancies in law enforcement approaches in the future, separate proposals were made regarding the proper settlement of the issue of taking into account international principles and standards for reliable qualification, increasing the effectiveness of the investigation and bringing to criminal responsibility.

Key words: international humanitarian law, human rights, disobedience, disobeying an order, criminal liability, martial law.

Актуальність теми. Починаючи з лютого 2022 року, на тлі повномасштабної російської збройної агресії проти нашої держави особливого значення набули положення про протидію злочинності у військовій сфері як частину кримінально-правової політики України. Упровадження законодавчих змін і доповнень до норм Кримінального Кодексу України конкретизує регулювання суспільних відносин проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, суб'єктами яких є військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів. Задля забезпечення високого рівня ефективності і своєчасної реакції законодавства на загрозу інтересам держави та безпеці її громадян, впровадження відповідних заходів для боротьби зі злочинною діяльністю у військовій сфері важливим є достовірна кваліфікація, розслідування та доказування всіх обставин вчинення цих правопорушень. Урахування при цьому міжнародних принципів і стандартів міжнародного гуманітарного права та прав людини гарантує дотримання конституційних прав громадян України та інших постраждалих під час війни з російським агресором, а також підвищення ефективності розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності за військові та воєнні злочини.

Предмет. Стаття присвячена проблемам запобігання військовим кримінальним правопорушенням в Україні в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України та необхідності притягнення до кримінального покарання й дисципліни в умовах воєнного стану.

Метою статті є визначення особливості ознак, об'єктивної та суб'єктивної сторін аналізованого складу кримінального правопорушення та напрацювання підходів щодо визначення правильної кваліфікації цього діяння в умовах воєнного стану.

Варто зазначити, що з 01.07.2020 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 № 2617-VIII. Звичне поняття «злочин» у кримінальному законодавстві змінилося і вживається лише у вузькому значенні, а поняття «злочинність» замінено словосполученням «кримінальна протиправність». Ст. 11 Кримінального кодексу України, що визначає поняття кримінального правопорушення, була змінена лише частково. Слово «злочин» було замінено на словосполучення «кримінальне правопорушення». Така заміна відбулась у всіх статтях, де згадувалося це слово [1].

Насамперед в умовах сьогодення для правильної кваліфікації цих суспільно-небезпечних діянь важливо розмежовувати воєнні та військові кримінальні правопорушення.

Воєнні злочини – це серйозні порушення Женевських конвенцій 1949 року [2] та інші серйозні порушення законів і звичаїв війни, визначені у статті 8 Римського статуту [3]. Вони є одними з міжнародних злочинів, до яких також належать злочин геноциду, злочини проти людяності та злочин агресії. Українське законодавство не містить визначення поняття «воєнний злочин». Попри відсутність законодавчого визначення воєнних злочинів, деякі з тих, що передбачені ККУ, є воєнними, а не військовими злочинами [4].

Поняття військового злочину в кожній країні регулюється суто національним кримінальним законодавством, тому що воно не має міжнародного аспекту. За своїм значенням воно має суто внутрішньодержавний сенс, тобто це неправомірні дії проти прийнятого (встановленого) в державі порядку несення військової служби та всі інші дотичні із цим поняття в конкретній країні безвідносно наявності чи відсутності війни. В Україні всі склади військових злочинів прямо передбачені у єдиному джерелі національного кримінального права – Кримінальному кодексі, а саме в розділі XIX, що має назву «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (Військові кримінальні правопорушення)» [4]. А воєнні злочини кваліфікуються ст. 438 КК, закріпленою в розділі XX «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку». Важливо наголосити, що, крім розмежування військових і воєнних злочинів, потрібно враховувати і тісний взаємозв'язок таких кримінальних правопорушень, оскільки вони можуть мати спільні елементи й ознаки, які неодмінно впливатимуть на кваліфікацію (суб'єкти, об'єкт, обставини та інші).

В основу класифікації військових злочинів покладено певний безпосередній об'єкт, що має якусь сторону порядку несення або проходження військової служби як родового (групового) об'єкта всіх військових злочинів. Такими об'єктами, зокрема, виступають: порядок підлеглості й дотримання військової честі, порядок проходження військової служби та інші військові злочини, для яких характерний однаковий чи подібний об'єкт, які об'єднуються у єдині групи й розташовуються в певній послідовності залежно від важливості безпосередніх об'єктів. Побудована на цій основі система складів військових злочинів сприяє правильному розумінню місця і значення кожного складу, що перебуває в цій системі, дає змогу встановити, наскільки повно охороняється військовий правопорядок нормами кримінального права, допомагає проводити подальшу наукову роботу щодо удосконалення окремих військових кримінальних норм і військового кримінального законодавства загалом [5].

Система складів військових злочинів збігається із системою норм і має такий вигляд:

- злочини проти порядку підлеглості (ст. 402–405 КК);
- злочини проти порядку дотримання військової честі (ст. 406 КК);
- злочини проти порядку проходження військової служби (ст. 407–409 КК);
- злочини, що передбачають посягання на військове майно (злочини проти порядку користування військовим майном або збереження військового майна (ст. 410–413 КК);
- злочини, що порушують правила поведінки зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 414 КК);
- злочини проти порядку користування (експлуатації) військовою технікою (ст. 415–417 КК);
- злочини проти порядку несення спеціальних служб (ст. 418–421 КК);
- злочини проти порядку зберігання державної таємниці у військовій сфері (ст. 422 КК);
- військові службові злочини (ст. 423–426 КК);
- злочини проти порядку виконання військового обов'язку в умовах воєнного стану, бойовій обстановці (ст. 427–431 КК);
- злочини, відповідальність за які передбачена міжнародними договорами (злочини проти порядку дотримання звичаїв і правил війни) (ст. 432–435 КК) [4].

Життя і діяльність Збройних сил, інших військових формувань України побудована на принципі повного єдиноначальства командирів і начальників. У сучасних умовах значення єдиноначальства ще більше підвищується. На командирі (начальнику) – єдиноначальнику – лежить велика відповідальність за постійну бойову готовність видів Збройних сил і родів військ та сил. Він повинен забезпечити високий бойовий вишкіл, безперечно виховання кожного воїна, чітке і точне виконання ним вимог Військової присяги, статутів Збройних сил України і наказів начальників, тому що найменший прояв

недисциплінованості навіть з боку окремих військовослужбовців може призвести до тяжких наслідків. Суть єдиноначальства полягає в зосередженні в руках командира (начальника) всіх функцій управління військами та силами. Він відповідає за бойову та гуманітарну підготовку, виховання, військову дисципліну й моральний стан особового складу, за стан озброєння бойової техніки та транспорту, за матеріально-побутове й медичне забезпечення військової частини [5].

Непокора належить до небезпечних військових злочинів. Вони порушують основи життя та діяльність військ і сил, можуть породжувати неорганізованість у бойовій і гуманітарній підготовці, перешкоджають підтриманню у військових частинах і на кораблях суворого статутного порядку. У воєнний час чи в бойовій обстановці ці злочини можуть призвести до зриву виконання бойового завдання й інших тяжких наслідків.

Зазначений злочин підриває порядок військової підлеглих, який є частиною встановленого у військах і силах порядку несення або проходження військової служби і регулює відносини між командирами (начальниками) та підлеглими у процесі виконання обов'язків по службі. Основні вимоги цього порядку закріплені у Статуті внутрішньої служби Збройних сил України (ст. 11–17). Командири (начальники) наділені правом віддавати підлеглим розпорядження й повинні перевіряти їх виконання. Підлеглі зобов'язані беззаперечно підкорятися начальникам [6].

Таким чином, безпосередніми об'єктами злочину, передбаченого ст. 402 КК, є суспільні відносини, посягання на які передбачає порушення встановленого порядку підлеглих, порушення якого створює неорганізованість і безлад у військових підрозділах, негативно позначається на їх боєготовності та боєздатності.

З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 402 КК, здійснюється шляхом відкритої відмови від виконання наказу начальника (непокора) чи іншого навмисного невиконання наказу [5].

Наказ (розпорядження) – обов'язкова для виконання вимога командира (начальника) про здійснення чи нездійснення підлеглим певних дій щодо військової служби. Наказ може бути віддано усно, письмово чи в інший спосіб, передано підлеглому безпосередньо або через інших осіб, зокрема за допомогою телефону, телеграфу, радіо тощо. Однак якщо з конкретних питань військової служби встановлено лише письмову форму віддавання наказів, то недотримання цього порядку має бути визнано обставиною, що унеможливує відповідальність підлеглому за невиконання наказу [10].

Не можна розглядати як невиконання наказу невиконання інструкцій, що встановлюють порядок діяльності військових службових осіб чи недотримання тією чи іншою групою військовослужбовців передбачених у статутах Збройних сил України загальних вимог військової служби. За певних умов такі дії можуть становити склад іншого, наприклад військового, службового злочину [7].

Можливі випадки, коли у зв'язку з порушенням підлеглим загальних вимог військової служби начальник видає йому наказ про зупинення правопорушення й виконання ним своїх обов'язків. Невиконання такого наказу підпадає під ознаки ст. 402 КК України [8].

Під непокорою слід розуміти відкрити відмову від виконання наказу. Це найбільш зухвала форма невиконання наказу, відкрите й демонстративне протиставлення своєї поведінки волі начальника. Таким чином, підлеглий, отримавши наказ начальника, у категоричній формі заявляє чи в інший спосіб демонструє, що не виконуватиме наказ. Відмова від виконання наказу може бути публічною чи заявлена начальнику наодинці, виражена начальнику безпосередньо чи особі, яка передала наказ від його імені. Публічна непокора, особливо перед строем, під час занять, становить зазвичай підвищену суспільну небезпеку, вона негативно впливає на інших військовослужбовців [9].

Від непокори потрібно відрізнити випадки прирікання, коли підлеглий проявляє незадоволення з приводу виданого йому наказу, вступає у його обговорення, але дії, передбачені наказом, виконує, прирікання не становить злочину, але може бути визнане дисциплінарним проступком. Непокора визнається закінченим злочиним незалежно від наслідків, що настали.

Із суб'єктивної сторони непокора передбачає навмисну форму вини у вигляді прямого умислу, а інше умисне невиконання наказу – у вигляді прямого чи непрямого (евентуального) умислу. За умови непокори суб'єкт не лише усвідомлює, що не виконує наказу начальника, і бажає цього, але й відкрито заявляє або іншим чином демонструє, що не виконуватиме його. Інше умисне невиконання наказу стосується усвідомлення винним того, що він не виконує наказу начальника, і бажає цього (прямий умисел) чи свідомо допускає (непрямий умисел). Мотиви здійснення можуть бути різними (незадоволення

службовою вимогливістю начальника, бажання задовольнити особисті потреби, лінь тощо), на кваліфікацію злочину вони не впливають. За умови непокори (невиконання наказу) винний може переслідувати мету змінити службову діяльність начальника, змусити його до неправомірних, вигідних для злочинця дій. Якщо при цьому військовослужбовець, окрім непокори, не здійснює інших дій, що становлять самостійний злочин, дія повністю охоплюється ст. 402 КК України [5].

Непокора може бути результатом неправильних, нестатутних дій начальника щодо підлеглого, приниження його особистої гідності. У подібних випадках питання про відповідальність підлеглого має вирішуватися з урахуванням конкретних обставин справи. Навіть непокора чи інше невиконання наказу, здійснені в стані сп'яніння, не звільняють винного від відповідальності [8].

Суб'єктом злочинів, що розглядаються, може бути військовослужбовець, який за своїм службовим становищем чи за військовим званням постійно чи тимчасово підпорядкований начальнику, який віддав наказ. Суб'єктами цих злочинів можуть бути також особи, прирівняні до військовослужбовців в аспекті їхньої відповідальності за злочини у військовій службі [5].

Важливо відмежовувати ситуацію вчинення особою кримінального правопорушення, передбаченого статтею 402 КК України, від легітимного захисту військовослужбовцем своїх прав у передбаченому законом порядку, враховуючи всі обставини справи. Зокрема, участь у кримінальних провадженнях щодо військових злочинів потребує широкого погляду з урахуванням нюансів проходження військової служби. Це стосується не тільки здійснення якісного захисту відповідно до норм КПК, а й розуміння інших особливостей військової служби. До прикладу, у вітчизняній практиці був випадок, коли до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено відомості за фактом вчинення декількома військовослужбовцями непокори. Ключовим у межах вказаного кримінального провадження стало проходження солдатом військово-лікарської комісії, яка встановила в нього значні проблеми зі здоров'ям. Ця особа була визнана обмежено придатною, і про підозру їй не повідомлялося [12].

У правовій практиці часто виникають ситуації, коли військовослужбовці можуть бути обвинувачені в непокорі без належних підстав. Коли явна відмова військовослужбовця виконати наказ відсутня і в подальшому наказ було виконано, це може стати суттєвим елементом для правового захисту. Важливо враховувати, що контекст виконання наказу, а також ставлення військовослужбовця до виконання своїх обов'язків можуть істотно впливати на правову кваліфікацію його дій.

В умовах бойових дій або під час тривалих військових операцій військовослужбовці можуть стикатися зі значним стресом, що впливає на їхню здатність адекватно реагувати на накази. У таких випадках психологічний стан особи може стати важливою підставою для захисту, якщо її дії були зумовлені надзвичайними обставинами, як-от фізичний чи емоційний стрес. Наприклад, якщо військовослужбовець не зміг виконати наказ через сильний психоемоційний тягар, це може бути враховано під час розгляду його справи.

Не менш важливим фактором є фізичний стан військовослужбовця. Якщо внаслідок травми, захворювання чи виснаження особа не здатна виконати наказ, це може бути вагомою підставою для уникнення кримінальної відповідальності. У таких ситуаціях військовослужбовець може надати висновок медичної комісії або інші документи, що підтверджують його нездатність до виконання бойових завдань.

Наприклад, військовослужбовець, який має фізичні обмеження або страждає від серйозного захворювання, яке заважає йому виконати наказ, має право посилатися на ці обставини в суді. Важливо, щоб медичні документи були належно оформлені та підтверджували ступінь придатності до служби.

Окрім психологічних та фізичних чинників, варто також розглянути питання незаконності самого наказу. У випадку, коли наказ має ознаки злочинності або суперечить чинному законодавству, військовослужбовець має право не виконувати його. Це може бути обумовлено такими причинами:

– неправомірність наказу: якщо наказ порушує законодавство або військову етику, військовослужбовець може мати моральне та правове підґрунтя для відмови від його виконання. Наприклад, наказ, який порушує права людини або призводить до незаконних дій, не може бути виконаний;

– відповідальність за виконання незаконних наказів: військовослужбовці не несуть відповідальності за виконання наказів, які є незаконними. У такому випадку особа може аргументувати свою непокору, виходячи з вимог міжнародного гуманітарного права або національного законодавства [13].

Окремої уваги також потребує питання визначення умов, за яких наказ підлягає виконанню. Кримінальне законодавство України виділяє такі ознаки:

- стосується законних вимог;
- відданий уповноваженою особою;
- дотриманий належний порядок відання;
- виконання наказу не має суперечити чинному законодавству та порушувати конституційні права і свободи людини і громадянина.

Згідно з частиною 2 статті 7 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод «під явно злочинним наказом слід розуміти наказ про вчинення діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України або яке є злочином відповідно до загальних принципів права, визнаних цивілізованими націями».

Кримінальна відповідальність також відрізнятиметься залежно від того, чи віддавав командир на вчинення воєнного злочину. Відання такого наказу саме по собі безпосередньо охоплюється складом порушення законів і звичаїв війни за статтею 438 Кримінального кодексу України, а командир є виконавцем зазначеного діяння. Цікаво, що в практиці міжнародних кримінальних судів відання наказу є окремим видом співучасті у кримінальному правопорушенні, що характеризується (1) владними повноваженнями командира, (2) відданням вказівки вчинити злочин, (3) причинно-наслідковим зв'язком між вказівкою та вчиненням злочину. Звичайно, що в цьому випадку діяння підлеглого не охоплюються складом злочину, передбаченого ст 402 КК України.

Командири також можуть нести кримінальну відповідальність за злочини, скоєні їхніми підлеглими внаслідок здійснення неналежного контролю над ними (злочинна бездіяльність). Відповідальність військових командирів за нездатність запобігти злочинам, скоєним їхніми підлеглими, і покарати за них, кодифікована в статтях 86 і 87 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій. Отже, вказані діяння є «іншими порушеннями законів і звичаїв війни», які охоплюються диспозицією статті 438 КК України.

Відмежування цих складів кримінальних правопорушень і врахування всіх обставин їх вчинення, як тих, що обтяжують, так і тих, що пом'якшують відповідальність особи, є важливою та необхідною умовою для забезпечення правильної кваліфікації таких дій у багатоаспектній ситуації бойової обстановки, захисту інтересів та безпеки держави в умовах воєнного стану, дотримання балансу між потребами ефективного розслідування й реагування на вищезгадані прояви протиправної поведінки та дотримання прав людини як складової конституційної цінності верховенства права, дотримання основоположних принципів міжнародного гуманітарного права та прав людини під час війни.

Таким чином, враховуючи екстраординарну ситуацію бойової обстановки, наявність поважних причин і специфіку здійснення судочинства в умовах воєнного стану, доцільним є проведення кропіткої роботи щодо фіксування фактів військових кримінальних правопорушень і розслідування кримінальних проваджень. Незважаючи на те що під час виконання завдань, що покладаються на Збройні сили України, особам, що несуть військову службу, надаються певні владні повноваження, закон вимагає від них сумлінного та чесного виконання свого обов'язку, спрямованого на дотримання національних і міжнародних правових стандартів ведення військових дій.

REFERENCES

1. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo sproshchennia dosudovoho rozsliduvannia okremykh katehori kryminalnykh pravoporushen : Zakon Ukrainy vid 22.11.2018 № 2617-VIII: stanom na 3 lyp. 2020 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text> (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].
2. Zhenevska konventsiiia pro povodzhennia z viiskovopoloneny: Konventsiiia Orh. Obiedn. Natsii vid 12.08.1949: stanom na 23 liut. 2023 r. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].
3. Rymnyi statut mizhnarodnoho kryminalnoho sudu : Statut Mizhnar. sudiv vid 17.07.1998: stanom na 16 sich. 2002 r. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].
4. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III: stanom na 19 trav. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].
5. Viiskovi zlochyny: kharakterystyka, metodyka rozsliduvannia ta zapobihannia: posibnyk / za red. V.K. Matviichuka. Kyiv: VD Dakor, 2013. 472 p. [in Ukrainian].

6. Pro Statut vnutrishnoi sluzhby Zbroinykh Syl Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 24.03.1999 № 548-XIV: stanom na 4 trav. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].
7. Konstytutsiia Ukrainy: vid 28.06.1996 № 254k/96-VR: stanom na 1 sich. 2020 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].
8. Pro Dystsyplinaryni statut Zbroinykh Syl Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 24.03.1999 № 551-XIV: stanom na 4 trav. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text> (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].
9. Pro Stroiovyi statut Zbroinykh Syl Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 24.03.1999 № 549-XIV: stanom na 1 zhovt. 2020 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-14#Text> (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].
10. Pro Statut harnizonnoi ta vartovoi sluzhb Zbroinykh Syl Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 24.03.1999 № 550-XIV: stanom na 31 berez. 2023 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14#Text> (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].
11. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii nesennia sluzhby chervovymy zminamy okhorony i konvoiuвання pidrozdiliv Viiskovoi sluzhby pravoporiadku u Zbroinykh Sylakh Ukrainy ta konvoiuвання zasudzhennykh, uziatykh pid vartu, zaareshтовanykh ta zatrymanykh viiskovosluzhbovciv: nakaz M-va oborony Ukrainy vid 05.07.2022 № 178: stanom na 3 cherv. 2024 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-22#Text> (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].
12. Serdiuk, V., Fozekosh, A. Zakhyst interesiv ukrainskykh viiskovosluzhbovciv u kryminalnykh provadzhenniakh. *Yurydychna hazeta*, № 13–16 (771–774). Retrieved from: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/zahist-interesiv-ukrayinskih-viyskovosluzhbovciv-u-kriminalnih-provadhennyah-.html> (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].
13. Nepokora viiskovosluzhbovciv: pravovi aspekty ta vidpovidalnist v umovakh voiennoho stanu. Retrieved from: <https://mzahyst.com.ua/disobedienc/> (date of access: 29.07.2024) [in Ukrainian].

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII : станом на 3 лип. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
2. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 : станом на 23 лют. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 29.07.2024).
3. Римський статут міжнародного кримінального суду : Статут Міжнар. судів від 17.07.1998 : станом на 16 січ. 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 29.07.2024).
4. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 19 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
5. Військові злочини: характеристика, методика розслідування та запобігання : посібник / за ред. В. К. Матвійчука. Київ : ВД Дакор, 2013. 472 с.
6. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV : станом на 4 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
7. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
8. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV : станом на 4 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
9. Про Стройовий статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 549-XIV : станом на 1 жовт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-14#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
10. Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 550-XIV : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
11. Про затвердження Порядку організації несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та конвоювання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців : наказ М-ва оборони України від 05.07.2022 № 178 : станом на 3 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-22#Text> (дата звернення: 29.07.2024).
12. Сердюк В., Фозекос А. Захист інтересів українських військовослужбовців у кримінальних провадженнях. *Юридична газета*, № 13–16 (771–774). URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/zahist-interesiv-ukrayinskih-viyskovosluzhbovciv-u-kriminalnih-provadhennyah-.html> (дата звернення: 29.07.2024).
13. Непокора військовослужбовців: правові аспекти та відповідальність в умовах воєнного стану. URL: <https://mzahyst.com.ua/disobedienc/> (дата звернення: 29.07.2024).